

Ս Ի Ո Ն

Ժ.Բ. ՏԱՐԻ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

1938

Մ Ա Ր Տ

ԹԻԻ 3

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՏՕՆԵՐ

«Ձեկուցում»ը Ծիսական-աբարդական խնդիրներու կարգին իբր երկրորդ կը դնէ «Եկեղեցական տօներ»ու պարագան :

Արդարութիւն պիտի լինէր ըսել թէ այդ խնդրոյն առթիւ իբր առաջարկ կամ թելադրութիւն եղածները շատ աւելի նուազ խրատուցիչ են քան նախընթաց հաստուածներուն մէջ եղածները, թէ՛ իբր սկզբունք և թէ՛ իբրև մանրամասնութիւն, և յընդհանուրն ոչինչ ունին ստնանող Հայ Եկեղեցւոյ ոգւոյն :

Առաջարկներու դասակարգումէն առաջ եղած են երկու նկատողութիւններ, որոնց առաջինին համեմատ, «Հայ Եկեղեցւոյ տօներ հետզհետէ զարգացել են ընդհանուր քրիստոնէական եկեղեցու ազդեցութեամբ եւ հետևողութեամբ» :

Թող ներուի՝ այստեղ ճշդում մը ընել այս դատումին մասին : Մինչև Ե. դար, այսինքն մինչև քաղկեդոնական վէճին հետևանքով ընդհանրական եկեղեցւոյ միութեան խանգարումը, առ հասարակ մէկ տօնացոյց մը կար, որ կը գործածուէր ամէնքէն, այսինքն բոլոր այլալեզու պաշտամունքներուն մէջ : Այդ է պատճառը որ հայ, յոյն, լատին, և երբեմն նաև ասորի եկեղեցիները, սրբոց այն տօները, որոնք այդ խանգարումէն առաջ հաստատուած են կը կատարեն զրեթէ նոյն օրերուն մէջ, ու այդ մասին տեսնուած փոքրիկ տարբերութիւնները արդիւնք են իւրաքանչիւր եկեղեցիի տոմարական դրութեան յետագայ փոփոխութեանց :

Այս տեսակէտով է որ բոլորովին ուղիղ չէ ըսել թէ մեր տօնացոյցը հետզհետէ զարգացած է միւսներուն ազդեցութեամբ եւ հետևողութեամբ . բայց փոքր մասով մը ուղիղ է այն, որովհետև եկեղեցիներու բաժանումէն ետքն ալ, երբ Յոյն և Լատին եկեղեցիներու մէջ հաստատուեցան ինչ ինչ տէրունական տօներ, ինչպէս Վերափոխումը եւ Այլալեզուութիւնը, եայլն, Հայ Եկեղեցին չկրցաւ անտարբեր մնալ քրիստոնէական դաւանութեան և բարոյականի տեսակէտով նշանակալից այդ տօներու պանծացման մտածումին հանդէպ, և, եկեղեցւոյ ընդհանրականութեան գործին երբեմն այնքան փարած՝ իսկ զաղափարին մշտապէս բարեկամ, ինքն ալ իր մէջ իր կերպով նուիրագործեց սնունդ հաստատումը :

Ճիշդ չենք գտներ սակայն յաջորդ նկատողութիւնը որ ամենօրեայ առատուածպաշտութեան կարգի առաջ գալուն պատճառ կը համարէ տօներուն զար-

զայցուժը . մինչ հակառակը թերևս աւելի ճշմարիտ պիտի լինէր , այսինքն աւելի բանաւոր պիտի լինէր խորհիլ թէ վաղուց ամէն օր ժամասացութեան զոյ ըլլալն էր որ քաջաւերեց կամ հնարաւորեց տօներուն բազմաթիւ չափի վրայ տարածուժը և բազմակերպ կատարուժը :

Բայց անցնինք թէ՛ այս կրկին նկատողութեանց , որոնց վերջինը մանաւանդ ծնունդ է հանապազորդ ժամասացութիւն չունենալու ձգտումին , և թէ՛ 1917ի կովկասահայ համագումարին և Կեդր. Յանձնաժողովին ուղղուած զրու-
թեանց առջևէն , որոնց մէջ կրճատումին խիթքն է որ կը կոտտայ նորէն . ու նկատի առնենք երեք սկզբունքները , որոնց համեմատ կ'առաջարկուի կատա-
րել Տէրունի և սրբոց տօները :

Բայտ այս սկզբունքներէն տառլինին՝ պէտք է «պահել այն տէրունական տօները , որոնք Փրկչի կեանքի և գործունէութեան շեշտուած մոմենտներն են պատկերացնում» :

Կ'ալնարկուի՞ արդեօք մի միայն Մնունդի կամ Յայտնութեան , Տեառնըդառալի , Աւագ շաբաթի խորհրդական յիշատակութեանց եւ Զատ-
կի , Համբարձման , Վարդավառի տօներուն , եւ առհասարակ կիրակի օր-
ուան . . . : Ի՞նչ պիտի խորհուի այն ատեն ի մասին Հոգեգալստեան , քրիստո-
նէական տօներուն ամենէն նուիրականներէն այս մէկին , որ պատկումն է գաւ-
կական օրերու տօնախմբական շրջանին , իբրև յիշատակութիւնը խաչով արօթա-
զրուած աւետարանի դաշտի պողաբերութեան և եկեղեցւոյ ընդ միշտ հիմնա-
ւորման : Ի՞նչ պիտի խորհուի Աստուածածնի տօներուն մասին , որոնց մէջ կը
փառաւորուի ամբիժ կնոյ և բարի մօր սուրբ դէմքը , և առանց որուն Հայ Ե-
կեղեցին շատ բան պիտի կորսնցնէր իր առաքելական , վաղնջական և ազգային
եկեղեցիի յատկանիշներէն , քանի որ Ս. Կոյսի յարգանքը , որ կը վերանայ մին-
չև առաքելական ժամանակներ , թէ՛ իբրև կրօնական զգացում և թէ՛ իբրև
կեանքի ինչ ինչ ըմբռնումներու համար բարոյացուցիչ ազդեութիւն , այլ ևս
արմատացած է մեր բարբերուն մէջ , սկիզբէն ծնունդ տալով կրօնական գրա-
կանութեան ուրոյն սեռի մըն ալ . և վերջապէս ի՞նչ պիտի խորհուի Խաչի տօ-
ներուն համար , որոնք Աւետարանի խորհուրդին , վիշտին և քաջութեան մտա-
ծումին , ամենէն շքեղ պատկերազարդումն են եկեղեցւոյ՝ այսինքն հաւատա-
ցելոց կեանքին մէջ :

Եթէ՛ այս երկուքին , Աստուածածնի և Խաչի տօնախմբութեանց մասին
հոս պահուած լուծիւնը կանխամտածման մը հետեանք է , չենք կրնար հան-
դուրժել արեւմտեան չենք գիտեր ի՞նչ նորադանդական հովիւէ եկած այդ
զաղլութեանց , կը խորհինք թէ ոչ ոք պիտի ընդունի որ Հայ Եկեղեցւոյ տօնա-
կարգէն ջնջուին իր ամենէն մաքուր եւ թանկագին խճապատկերներէն մին եւ
միւսը , Տիրամօր դէմքը և Խաչին նկարը , ու ժամագիրքէն պատուին այն տո-
ղերը , որոնք կանխազոյն ժամանակներէ ի վեր ողեկոչել տուած են և ցարդ կու
տան . «Վասն սուրբ խաչի քո պատուականի և վասն Սրբուհոյ Աստուածածնի
մօր քո և կուսի . . . » :

Ի՞նչ պիտի խորհուի , չմոռնանք աւելցնել , Եկեղեցւոյ տօներու մասին ,
որոնք խաչին կեանքը այսինքն քրիստոնէական գաղափարին անձնաւորեալ կեն-

դանութիւնը կը պատկերացնեն ընդհանուր մարդկութեան և մեր ազգային գոյութեան կրկնակ տեսակէտներէն դիտուած. ո՞ր սիրտ պիտի ներէր նուիրագործ հնութեան այդ զմայլելի մոզայիքներուն — ուր մէն մի կիտուածի տակ սրտի տրոփիւն մը կը բարախէ — վրայ փորձուելիք վանտալականութեան:

Թող չ'ըսուի թէ այդ տօները յետ-ժամանակեան հաստատուիներ են, և թէ այէտք է անպատճառ նախնականին վերանալ՝ բարեկարգութեան հասնելու համար:

Չի կրնար ըլլալ ատկէց աւելի ողայամիտ դատում. ատկէց աւելի ռամիկ խօսք: Ուր որ կեանք կայ և աճումի օրէնք — ու քրիստոնէութիւնը ամենէն սքանչելի հանդիսարանն է այդ երկուքին ալ — հոն մշտ ընդլայնում կայ և բարձրացում. իբր՝ իրողութեան, անհատը՝ ընկերութեան և գործը՝ դրութեան վերածուելու ընդունակութեամբ: Ս. Կոյսը, Խաչը և Եկեղեցին, իբրև զգացում, քրիստոնէութեան նախկին շրջաններուն մէջ կրնան ոսորդ դիժեր միայն եղած ըլլալ հաւատքի տախտակին վրայ և հետևաբար հազիւ նշմարելի ներգործութիւն մ'ունեցած ըլլալ. պարզ է սակայն թէ որչափ Սևեռարանի հասկցողութիւնը զարգացաւ խիղճերուն մէջ և որչափ ընդարձակեցան անկէ ծննդագործուած կրօնքն ու կեանքը, այդ գիծերը փոխուեցան նկարներու, խօսուն ձևերու, որոնց մէջ հաւատաւոր սիրտերը կրցին կարգալ աստուածային և ժտերիմ խորհուրդներ, Անոնց մասին ի սկզբան եղած յիշատակութիւնները հետզհետէ փոխուեցան տօներու. այդ տօները բազմացան երբեմն, զաղափարին մէջ կամ միւս կողմը լուսաւորելու համար, երբեմն նոյն ատեն դիցաբանական հին տօն մը կափուցանելու տնօրինութեամբ, բայց մշտ փրկութեան գործին եղանակաւորումները ներկայացնելու համար: Այսպէս, Ս. Կոյսին տօնը, որ ի սկզբան գրեթէ կը խառնուէր Յիսուսի ծննդեան և ի Տաճարն ընծայման տօներուն, հետզհետէ անկատուելով ծնունդ տուաւ անոր մէկէ աւելի տօնախմբումներուն. այսպէս, խաչին մտածումը, որ նախապէս Յիսուսի խաչելութեան դէպքին մէջ կը տարրանար, ժամանակին հետ, այսինքն որքան քրիստոնէական կեանքը ինքնին սկսաւ դառնալ խաչակրութիւն մը կամ համատարած խաչելութիւն, դուրս բերաւ Խաչին վերացման, Գիւտին, Երեման և՛ մեր մէջ՝ ազգայնացման (Վարդայ Խաչ) հանդիսացումները. նոյնպէս նաև եկեղեցւոյ իմացման համար:

Ո՛վ պիտի կրնար արգիլել իրերու և զաղափարներու յառաջատուութեան այս ընթացքը, որ ո՞րքան բանաւոր նոյնքան բնականոն է այն բոլոր մարդերուն մէջ ուր կեանք կայ, ինչպէս ըսինք, և աճումի օրէնք:

Եւ յետոյ, եթէ աճումի այդ ընթացքը տարադէպ սլարադայից ազդեցութեան տակ երբեմն տեղի տուած է պատահական անկանոնութեանց. ինչո՞ւ, փոխանակ այդ անկանոնութիւնները զգուշութեամբ ուղղելու կերպին վրայ մտածելու, յանկարծ՝ իբրև անհրաժեշտ սեւեռակէտի մը՝ յառի նախնականին: Կեանքի ո՞ր ճամբուն վրայ կը կիրարկուի այդ կերպը. ի տես ճարտարապետական շքեղանքի ամէն օր բազմապատկուած բարդութեանց, որոնք բնականորման գործը տնտեսական և յաճախ նոյն իսկ առողջապահական դժուարութիւններով կը կնճռոտեն, մարդիկ ե՛րբ օր մը խորհեցան դառնալ քարանձաւային տուններու նախնականութեան... Այո՛, ինչպէս ուզեցինք ակ-

նարկել, տօներու կազմութեան մէջ ևս պատահած են թէ և ոչ անբացատրելի բայց արդարև անհարկի բազմացումներ, ինչպէս Գիւտ Գօտույ և Գիւտ Տփոյ յորկրլուածները, որոնց ինչպէս և նմաններու մասին պիտի յայտնենք ի վերջոյ մեր տեսութիւնը. բայց այս սեղձ երբ մեր գիտողութիւնները յառաջ կը բերենք «Ջեկուցում»ի տրամադրութեանց առթիւ միայն, անոր մէջ Ս. Կուսի, Խաչի և Եկեղեցւոյ տօներու մասին պահուած այդ լուծեան առթիւ չենք կրնար արգիլել ինքզինքնիս ըսելէ թէ զոյացած կտոր մը մամուլին համար չեն կտրեր ծառը, երբ քերելը աւելի դիւրին է եւ փրկարար:

Ընդունուած երկրորդ սկզբունքը կը տրամադրէ «պահել այն սրբոց տօները, որոնք համաքրիստոնէական կամ հայկական ընդթ ի արժէք ունին»: Գեղեցիկ և արդար նկատողութիւն ստուգիւ. և պէտք է աւելցնել անմիջապէս թէ մեր Տօնացոյցը որ ամենամեծ մասամբ կազմուած է եկեղեցիներու բաժանման թուականէն առաջ, այդ սկզբունքին համեմատ է արդէն յօրինուած: Մեր Տօնացոյցի սուրբերուն մեծամասնութիւնը ընդհանրական եկեղեցւոյ սուրբեր են. և ասիկա, հակառակ բերեմի անգիտակցօրէն յարուցուած տրտունջներուն, մեզի համար աւելի առաւելութիւն մըն է քան թերութիւն, լինելով վերլամնաց նշաններէն մին մեր եկեղեցւոյ ընդհանրական նկարագրին:

Քիչ է Ե. դարէն ետքը մեր Տօնացոյցին սուրբերուն վրայ աւելցած սուրբերուն թիւը: Այս վիճակը հետեանք է զգուշաւորութեան մը որ հեռի է անիմաստ ըլլալէ: Չենք ուզած կարծես որ ուրիշ եկեղեցիներու և մերինին միջև դաւանաբանական պատճառներով զոյացած խրամը աւելի խորանայ. այս պատճառաւ եթէ չենք կրցած նորեր առնել անոնցմէ, չենք ուզած մերժել նաև արդէն առնուածները: Նոյն զգուշաւորութիւնը ունեցած ենք նոյն իսկ ազգային սուրբերու համար, որոնցմէ՝ Ե. դարէն յետոյ տօնուածները կամ արդէն այդ դարէն առաջ ապրած և կամ յետոյ հոգևորական բացառիկ արժէք ներկայացնողներ եղած են: Այդ թուականէն յետոյ օտարներէն առնուած սուրբերուն մէջ կան այնպիսիներ, որոնց պաշտամունքը պատահաբար կամ դիպուածօրէն, զոր օրինակ իրենց նըշխարներէն մասունք մը Հայաստան բերուելուն կամ իրենց վարքին հայերէնի թարգմանուած լինելուն առթիւ, մուտ գործած է մեր մէջ. պարագայ՝ զոր թերևս կարելի է ի նկատի ունենալ Տօնացոյցի վերաքննութեան ատեն:

Վերաքննութեան այդպիսի ձեռնարկի մը միջոցին արդար պիտի ըլլար անշուշտ նկատի ունենալ պարագան այն հայ սուրբերուն ևս որոնց երբեմն տօնուած լինելուն մասին մատենադրական ապացոյցներ կան, բայց չենք զիտեր թէ յետոյ ի՞նչ պատճառաւ դադրած է անոնց տօնախմբումը: Քաղաքական զգուշաւորութիւններն էին արդեօք որ ստիպեցին եկեղեցին այդպիսի վերաբերմունքի մը՝ հանդէպ անոնց յիշատակին: Որ և է ժամանակէ աւելի այժմ մասնաւանդ ի վիճակի ենք մտածելու այդպիսի հաւանականութեան մը մասին, երբ մէկ կողմէ բիրաւոր նահատակներու զգացումը կը լեցնէ ահա մեր սիրտը և միւս կողմէ անոնց փառաւորման մասին զգոյշ լինելու հարկը կը ճնշէ մեր խղճմտանքին վրայ:

Երրորդ սկզբունքը կը տրամադրէ «Համախմբումներ կատարել մարգարէից, հայրապետաց, և մի օր էլ նուիրել ամենայն սրբոց տօներին»: Կանխենք

ըսել թէ այդ կարգադրութիւնն ալ, որուն մէջ օր շահելու կամ խնայելու դիտումը կը քողարկուի, հետեւանք է ամէն օր ժամասացութիւն չունենալու փափաքին: Քիչցնել տօնախմբութեան առիթները, որպէսզի բաւեն ամէնօրեայ ժամասացութեան զեղչումով փացած շաքարական մէկ և երբեմն երկու օրերը...

Ըստ նախնական սովորութեան, սուրբերը պէտք էր տօնել իրենց նահատակութեան կամ մահուան տարեկիցին օրերը. ու մեր Տօնացոյցին մէջ մասամբ պահուած է դեռ այդ սկզբունքը: Բայց որովհետեւ կարելի չէր միշտ ճշդել մէն մի սուրբի մահուան օրը, միւս կողմէ, որովհետեւ ատկէց կրնար տօնախմբութեանց համաքարդութիւն յառաջ գալ, ճշդիւ չգործադրուեցաւ այդ կանոնը, և յաճախ պարագայից համեմատ կտրգադրուեցաւ այդ կէտը: Սովորութիւն եղաւ նաև սուրբերը տօնել ոչ միայն իրենց նահատակութեան, այլ նաև իրենց նշխարաց զիւտի կամ փոխադրութեան տարեկիցին, ինչպէս ունինք ցարդ Ս. Յովհաննու Կարապետի և Ս. Լուսաւորչի և այլոց համար. ու նշանաւոր սուրբերու յիշատակը լաւագոյնս փառաւորած ըլլալու պատեհութիւն մը նկատուեցաւ ասիկա:

Թէև սրբութեան մեծագոյն փաստը նահատակութիւնն է, բայց որովհետեւ եղած են բազմաթիւ սուրբեր, որոնց կեանքը և անոր զանազան կողմերը կամ դրուագները իսկապէս եղած էին անսուտ հաւաստիքներ իրենց սրբութեան, այս պատճառաւ, ըստ այդմ սովորութիւն եղաւ մէկէ աւելի անգամ տօնել այնպիսիները, մէն մի տօնախմբութեան կապելով անոնց անձէն բխած կամ կեանքով արդիւնագործուած պատմական երկնիկ եղելութեան մը յիշատակը. ինչպէս Թադէոս առաքեալինը, որ առաքելական խումբին հետ եւ ապա իրեն առաջին լուսաւորիչ երկիցս տօնուելէ վերջ, երրորդ անգամ կը տօնուի Սանդուխտ կոյսին հետ, ի յիշատակ Հայ աշխարհի լուսաւորութիւնը խորհրդաւորող այդ անմոռանալի դէպքին. կամ Ս. Լուսաւորչինը, որուն երեք տօները, — Մուտն ի վիրապն, Են ի վիրապէն և Գիւտ նշխարաց — հանգըրւանները կը մասնանշեն քրիստոնէութեան մեր մէջ եկեղեցական կազմակերպումի գործին. կամ Ս. Գրիգորիսինը, որ Որդւոց և Թոռանց հետ անգամ մը տօնուելէ վերջ, դարձեալ կը տօնուի առանձինն՝ ի յիշատակ Այուսանից երկրին հայկական քարոզութեամբ լուսաւորութեան. կամ Ս. Սահակինը և Ս. Մեսրոպինը, որոնց երկաքանչիւրը երկիցս կը տօնուին, առանձին, միասին և համախումբ, նախ՝ Սահակի յիսնամեայ հայրապետութեան, յետոյ՝ երկուքին համասիրտ գործակցութեան խորհուրդով. և յետոյ Մեսրոպի՝ իբր կազմակերպիչ ճաստուածագործ մշակութեան, յաւերժական աշակերտութեան ի զուլս, կային:

Տօնակատարութեան այս բոլոր կերպերէն զատ, մեր եկեղեցին ընդունած է նաև սուրբերը տեսակաւորեալ համախմբումով տօնելու եղանակը. այսպէս, մարգարէները, առաքեալները, ՀՅ. աշակերտները, երկրորդական վարդապետները կային, մի առ մի կամ զոյգ առ զոյգ տօնելէ վերջ, զանոնք կը տօնէ նաև խմբովին ի միասին, անձին անշխտաբար կարծես մարգարէութեան, առաքելութեան, աշակերտութեան և վարդապետութեան զաղափարն ու գործը տօնած ըլլալու մտածումով, ինչ որ արդարև զեղեցիկ է և տպաւորիչ:

Արդ, փոքր ի շատէ տեսնելէ վերջ սուրբերու տօնախմբութեան մասին մեր եկեղեցւոյ կողմէ գործադրուած զանազան կերպերը, կարգն է մտածելու թէ ո՞րքան

բանաւոր է և գործնական՝ այլամերժօրէն համախուժմբ կերպը, զոր կը թելադրէ «Ջեկուեցումը»։ Տեսանք թէ այդ կերպը չափով մը ընդունած է արդէն մեր Տօնացոյցը, և կը կարծենք որ եթէ բոլորովին չէ ընդհանրացուցած զայն՝ առանց պատճառի չէ այդ։ Համախմբումը կը պատշաճի ընդհանուր զաղափար մը պատկերացնող տեսակաւորութիւնը միայն։ Այդ տեսակէտով եկեղեցւոյ կեանքին համար որոշ արժէքներ կը ներկայացնեն արդարեւ մարդարէից, առաքելոց, աւետարանչաց, աշակերտաց, վարդապետաց խումբերը, որոնք «միութիւն ի բազմութեան են» իրապէս, քանի որ իւրաքանչիւրը պատկերն է աստուածային նախաձայնութեան, փրկչական գործակցութեան, աւետարանական քարոզութեան և քարոզչութեան և ուղղափառ ուսուցումի կամ վարդապետութեան զաղափարներուն։ Բայց բոլորովին նոյնը չէ կարելի մտածել, զոր օրինակ, հայրապետաց, թագաւորաց, զօրավարաց, կուսանաց կային խումբերուն մասին, քանի որ, ինչ ալ լինի, այդ խմբաւորմանց մէջ միութենէն աւելի անհատական բազմացման մտածումն է որ կը շեշտուի գործունէութեան և արդիւնաւորութեան բազմազան պէսպիսութեան մէջ առանձնաւորելով այդ խումբերը կազմող մէն մի դէմքը։

Եւ յետոյ, եթէ եկեղեցին իր ծիսական և այլ մարգերուն մէջ քրիստոնէական զաղափարն ու կեանքը պէտք է արտայայտէ շարժուն ու գործօն ինքնաբերականութեան մը մէջ, լաւագոյն չէ՞ միթէ որ սրբոց տօնախմբումի գործը, փոխանակ աղիւսակաձե համաչափութեամբ բաշխուած ցուցակի մը համեմատ կատարուելու, կատարուի ինքնիրմէ՞լ ոչ անպատճառ համանրման յաջորդականութեան մը ընթացքով, մերթ մարտիրոսի մը կամ մարտիրոսներու, մերթ թագաւորի մը, երբեմն առաքեալներու, կային, տօներու պէսպիսուն, խմբական և անհատական կատարմամբ։ Եւ յետոյ, անհրաժեշտօրէն համախուժմբ կերպով եթէ կատարուին տօները, ի՞նչ պարտինք ընել բազմաթիւ շարականները, որոնք յօրինուած են թէ սրբոց խումբերու և թէ մասնաւորներուն համար։ Ինչո՞ւ լուութեան ստուերներուն մէջ նստել հոգևոր ներշնչմանով յօրինուած զրական այն զեղեցկութիւնները, որոնց մէջ յաճախ մեր հաւատքին գանձերը կը ծածկուին։ Այս ամէնը՝ որպէսզի հնար ըլլայ իրականացնել ամենօրեայ ժամասացութեան ջնջումի ծրագիրը...

Ոչ, մեր խոնարհ կարծիքն է թէ բացի քանի մը աննշան փոփոխութիւններէ, որոնց պիտի անդրադառնանք յետոյ, պէտք է անփոփոխ պահել սրբոց տօնակատարութեան հաստատուած կարգն ու կերպը, օտարներու վերաբերմամբ նոյնութեամբ, իսկ ողջայիններու մասին՝ քիչ մը աւելի ընդաձայնելով Սիմէոն կաթողիկոսի կողմէ գանձնք աւելի հանդիսաւոր և աւելի ժողովրդական ոգևորութեամբ տօնելու համար մտածուած եղանակները, զանազան դարերու մէջ տօնուած և յետոյ դարբեցուած և վերջին ժամանակներու մէջ ևս իրենց կեանքովն ու մահովը այդ պատկին ստուգապէս արժանի նկատուածները, յետ պարտականատաշանին մուծելով Տօնացոյցին մէջ։ Այսինքն աւելցնել Տօնացոյցին պարունակութիւնը և ոչ թէ անպատճառ կրճատելու մարմալէն «Նեոանի»։